

Materiały e-learningowe w zakresie wybranych przedmiotów realizowanych w Akademii Muzycznej im. Feliksa Nowowiejskiego w Bydgoszczy – wnioski z badań

Przeprowadzone badanie dotyczyło zastosowania w procesie kształcenia studentów Akademii Muzycznej, materiałów przygotowanych w formie e-learningu. Realizacja projektu przebiegała w kilku etapach:

1. wyznaczenie celu badania
2. wybór przedmiotów poddanych badaniom
3. wybór firmy przygotowującej opracowania poszczególnych przedmiotów oraz ustalenie problemów i pytań badawczych
4. prace nad poszczególnymi przedmiotami (przygotowanie 30 jednostek dla 8 wybranych przedmiotów z obowiązujących siatek godzin oraz sylabusów realizowanych w zakresie 4 wydziałów: I: Wydziału Teorii, Kompozycji i Reżyserii dźwięku, II: Wydziału Instrumentalnego, III: Wydziału Wokalno-Aktorskiego, Wydziału Dyrygentury, Jazzu, Muzyki kościelnej i Edukacji muzycznej)
5. weryfikacja i wstępne sprawdzenie efektywności przygotowanych materiałów na konkretnej grupie badawczej
6. sporządzenie raportu z badań

Ad. 1: Akademia Muzyczna jest uczelnią artystyczną, przygotowującą przyszłych artystów instrumentalistów, wokalistów, dyrygentów, teoretyków muzyki, kompozytorów, reżyserów dźwięku i pedagogów, nauczycieli w szkolnictwie ogólnokształcącym i artystycznym oraz animatorów kultury muzycznej. Szeroki wachlarz ofertowy kierunków, specjalności i specjalizacji, skierowany jest do tych osób, które swoją przyszłość zawodową wiążą z uprawianiem muzyki w zakresie jej tworzenia, analizy, wykonywania i nauczania. Specyfika poszczególnych obszarów pokazuje, że nauczanie w zakresie każdego kierunku i specjalności z całą pewnością musi się różnić. Inaczej kształci się przyszłego artystę: instrumentalistę, wokalistę czy dyrygenta, inaczej teoretyka muzyki, kompozytora czy nauczyciela pracującego na poszczególnych poziomach szkolnictwa. Przeprowadzane badanie miało stwierdzić i dowieść: **czy wybrane przedmioty realizowane na poszczególnych wydziałach**

i latach w Akademii Muzycznej mogą być prowadzone systemem e-learningowym oraz czy ich skuteczność jest, i w jakim stopniu, zadawalająca?

Przed przystąpieniem do prac nad poszczególnymi przedmiotami, pojawiło się sporo pytań i wątpliwości, ale miały one jedynie charakter teoretyczny: czym kierować się przy doborze przedmiotów? Pierwszym kryterium, które zdaniem zespołu planującego badanie mogłoby ukazać możliwości nauczania zdalnego w zakresie uczelni artystycznej, było wybranie przedmiotów realizowanych na poszczególnych wydziałach, a więc zarówno z zakresu działań wykonawczych, jak i teorii muzyki, reżyserii dźwięku, kompozycji i edukacji. Takie podejście do problemu, już na starcie pokazało jakich efektów badań należałoby się spodziewać. Rozmowy przeprowadzane z potencjalnymi autorami, wykładowcami realizującymi przedmioty wykonawcze: grę na poszczególnych instrumentach, śpiew, emisję głosu, dyrygenturę symfoniczną i chóralną, ukazały brak zainteresowania a nawet sprzeciw w zakresie przygotowania materiałów, mogących zbadać możliwości zdalnego kształcenia przyszłych artystów – wykonawców muzyki. Największe wątpliwości budził brak możliwości weryfikacji i indywidualnego podejścia do studenta, który potrzebuje w swoich działaniach informacji zwrotnej, powstającej „tu i teraz”, w momencie tworzenia interpretacji i wykonywania dzieła na zajęciach. Potwierdzeniem tych wątpliwości a wręcz przekonania, że realizacja przedmiotów wykonawczych, prowadzonych przy pomocy e-learningu jest niemożliwa, była konieczność czasowego, trwającego ponad rok od marca 2020 roku, przejścia całej Uczelni na system kształcenia zdalnego z powodu pandemii. Obawy a nawet strach przed efektami pracy artystycznej „na odległość”, musiały ustąpić miejsca konkretnym działaniom i podjęciom prób zmierzenia się z trudnościami. Konieczność pracy zdalnej w omawianym zakresie, obnażyła i potwierdziła wcześniejsze obawy. Wykładowcy i studenci przez długie miesiące borykali się ze znalezieniem najwłaściwszej metody i sposobu pracy na uzyskanie choć w niewielkim zakresie satysfakcji i efektów żmudnej pracy nad dziełami artystycznymi, wszystko bez powodzenia. Głównymi wnioskami, które bezwzględnie nasuwały się po tym trudnym okresie pracy zdalnej, był brak odpowiednich narzędzi technicznych do realizacji tego rodzaju działań oraz, a nawet przede wszystkim, brak możliwości natychmiastowej interakcji w działaniu: student – mistrz.

Opisane, trudne doświadczenia z okresu pandemii jednoznacznie pokazały, że realizacja przedmiotów wykonawczych przy zastosowaniu e-learningu nie przyniosą zadawalających efektów. Kolejną grupą przedmiotów,

które również musiały zostać odrzucone już w momencie wyboru obszaru badawczego, były przedmioty zespołowe: chóry i orkiestry. W przypadku działań zespołowych, e-learning nie daje możliwości na działanie „tu i teraz”, na wspólne tworzenie dzieła muzycznego. Wszelkie posiłkowanie się nagraniami, tylko w niewielkim zakresie: indywidualnego opanowania poszczególnych partii, pozwala na poznanie realizowanego dzieła. Nie ma tu mowy o działaniu zespołowym, twórczym i interpretacyjnym.

Ad. 2: Przeprowadzana selekcja wyłoniła wąski zakres przedmiotów, kwalifikujących się do badania: przedmioty z zakresu teorii muzyki, kompozycji i edukacji muzycznej. Dookreślenie grupy przedmiotów zakwalifikowanych do badania, było dopiero przyczynkiem do ustalenia kolejnych pytań badawczych. Ponieważ celem projektu była weryfikacja prowadzenia procesu dydaktycznego przedmiotów realizowanych w Akademii Muzycznej za pomocą e-learningu, wybrano następujące:

1. *Metodyka i teoria edukacji muzycznej*
2. *Praktyki metodyki i teorii edukacji muzycznej*
3. *Metodyka przedmiotu Muzyka* (kl. I-III)
4. *Dydaktyka*
5. *Metodyka przedmiotu Kształcenie słuchu*
6. *Metodyka przedmiotu Audycje muzyczne*
7. *Współczesne techniki kompozytorskie*
8. *Metodyka przedmiotu Muzyka w liceum*

Większość z wybranych przedmiotów dotyczy edukacji muzycznej w szkolnictwie ogólnokształcącym i artystycznym, czyli ma na celu przygotowanie przyszłej kadry specjalistów do pracy z dziećmi i młodzieżą. Przygotowane do badań materiały, skierowane są do przyszłych pedagogów, których praca skupiać się będzie na przekazaniu treści muzycznych, ale też na realizacji umiejętności artystycznych niezbędnych w procesie edukacyjnym. Przygotowanie studentów, przyszłych nauczycieli do pracy pedagogicznej, wymaga od wykładowców przekazania treści z zakresu teorii muzyki, metodyki, psychologii ale też włączania do procesu dydaktycznego umiejętności z zakresu: śpiewu, gry na instrumencie, ruchu, tworzenia i słuchania muzyki. Poniekąd więc, wybrane przedmioty,

w mniejszym stopniu ale również wykorzystują działania trudne do realizacji zdalnej. Wskazane przesłanki ale też nasuwające się wątpliwości, pozwoliły zbudować pulę pytań badawczych ogólnych, dotyczących całego procesu badawczego w zakresie wszystkich wyłonionych przedmiotów i szczegółowych – odnoszących się do konkretnego przedmiotu, by odpowiedzieć (w miarę możliwości), czy e-learning w przypadku uczelni artystycznych to przyszłość czy utopia?

Ad. 3: Do przygotowania *Biblioteki* oraz trzech przedmiotów: *Metodyka i teoria edukacji muzycznej*, *Metodyka przedmiotu Muzyka* oraz *Współczesne techniki kompozytorskie*, wybrano firmę: ***Earth Music***.

Kolejne przedmioty: *Praktyki metodyki i teorii edukacji muzycznej*, *Metodyka przedmiotu Kształcenie słuchu*, *Metodyka przedmiotu Audycje muzyczne*, *Dydaktyka* oraz *Metodyka przedmiotu Muzyka w liceum* przygotowywała firma: ***Muzostudio***.

Celem nadrzędnym projektu było zbadanie efektywności e-learningu w procesie kształcenia w zakresie przedmiotów realizowanych w Akademii Muzycznej. Do uzyskania wniosków sformułowano i postawiono następujące pytania:

W jakim zakresie zajęcia e-learningowe przygotowują przyszłego nauczyciela/artystę/kompozytora do pracy pedagogicznej/artystycznej?

1. zakres merytoryczny:

- a. wyczerpująco, w 100%
- b. zadawalająco, w 90% / 80% / 70% / 60% / 50%
- c. niewystarczająco, w poniżej 50%

pytanie pomocnicze: Dlaczego merytoryczny zakres realizowanych w e-materiałach treści spełnił/nie spełnił zakładane cele?

2. zakres metodyczny

- a. wyczerpująco, w 100%
- b. zadawalająco, w 90% / 80% / 70% / 60% / 50%
- c. niewystarczająco, w poniżej 50%

pytanie pomocnicze: Jakie działania metodyczne przedstawiono i zastosowano w e-materiałach oraz które z nich pomocne będą w pracy pedagogiczno-artystycznej z dziećmi i młodzieżą?

3. zakres artystyczny/pedagogiczny:

- a. wyczerpująco, w 100%
- b. zadawałająco, w 90% / 80% / 70% / 60% / 50%
- c. niewystarczająco, w poniżej 50%

pytanie pomocnicze: W jakim stopniu realizowane w e-materiałach działania artystyczne i pedagogiczne przełożą się na wychowanie i przygotowanie przyszłych pokoleń do muzyki?

Badaniom poddani zostali czynni nauczyciele – osoby, które znają potrzeby szkolnictwa ogólnokształcącego i artystycznego w zakresie poszczególnych przedmiotów (5 osób) oraz absolwenci – muzycy, którzy są wykształceni muzycznie, ale nie pracują w szkołach w zakresie poszczególnych przedmiotów (5 osób). Wyniki, zarówno w jednej, jak i w drugiej grupie badawczej, jednoznacznie wskazują materiały e-learningowe jako te, które przygotowują przyszłych nauczycieli wystarczająco tylko merytorycznie, natomiast nie wystarczająco w zakresie metodycznym i aktywności muzycznej. Wszystkie realizowane treści, bardzo szczegółowo i precyzyjnie przedstawione i indywidualnie przepracowane, zdaniem badanych powinny być również sprawdzone i zweryfikowane praktycznie w pracy z grupą odbiorców, aby móc jednoznacznie stwierdzić, czy przygotowany i wprowadzony sposób i metoda działania jest właściwa i skuteczna.

Po przeprowadzonych rozmowach z wykładowcami prowadzącymi poszczególne badane przedmioty wiadomo, że zawsze w zakresie zajęć artystycznych, niezbędne jest działanie i aktywność. Teoretyczne, nawet najlepsze i najbardziej wnikliwe poznanie poszczególnych treści, z całą pewnością nie zastąpi praktyki i reakcji w konkretnych sytuacjach.

Konkluzja po przeprowadzonych badaniach jest następująca: zajęcia w zakresie przedmiotów artystycznych prowadzonych w Akademii Muzycznej w Bydgoszczy, realizowane w formie e-learningu, mogą stanowić tylko część kształcenia studentów. Aby przygotowanie przyszłych artystów i nauczycieli było pełne, niezbędne są zajęcia stacjonarne, podczas których niezwykle ważna jest interakcja i muzyczna aktywność, często realizowana w grupie.

Ad. 4 i 5:

Metodyka i teoria edukacji muzycznej

Celem nadrzędnym przedmiotu *Metodyka i teoria edukacji muzycznej*, przewidzianego w trzyletnim systemie kształcenia, jest zapoznanie przyszłego nauczyciela muzyki z historią nauczania, ewolucją sposobu myślenia o przedmiocie, jego zadaniach i formach realizacji. Główny obszar kształcenia dotyczący przeszłości polskiej szkoły i ukazuje, określa oraz opisuje fundamenty, czyli początki przedmiotu *Śpiew* w polskiej szkole. Już sama nazwa, ukierunkowuje i dookreśla, która forma wychowania muzycznego stanowiła punkt wyjścia dla stworzenia podstaw wychowania przez muzykę. *Śpiew*, jako podstawowa i główna forma aktywności muzycznej, z całym zapleczem pedagogiczno-artystycznym, czyli repertuarem, sposobami nauczania i formami wykonywania, wreszcie pedagogami, stanowi obszerny i ciekawy obszar, który z całą swoją odmiennością od obecnego kształtu edukacji muzycznej, może być cennym i inspirującym materiałem, niezbędnym do tworzenia innowacji i ciekawych rozwiązań dla dzisiejszych potrzeb. Osiągnięcia i światłość myślenia ówczesnych twórców polskiej szkoły, w, przypomnę, niezwykle trudnych, bo odbudowujących całą strukturę państwa po ponad stuletnim okresie niewoli czasach, zasługują na najwyższe uznanie i podziw. Upór i chęć szybkiego powrotu do normalności, zdeterminowały wszystkie działania, zarówno na polu edukacyjnym, jak i artystycznym i wychowawczym. W przygotowanych materiałach e-learningowych ukazano zdobyte wiadomości na temat początkowego stanu polskiej szkoły, pedagogów, artystów, programów nauczania i realizowanego materiału. Opisano cały przebieg rozwoju przedmiotu od *Śpiewu*, przez *Wychowanie muzyczne* i *Sztukę* aż do obecnie istniejącej *Muzyki*. Przedstawiono strukturę szkół istniejących i funkcjonujących w różnych okresach, ze szczególnym uwzględnieniem przedmiotów artystycznych, ich zakresem, celami i formami realizacji. Dużo uwagi poświęcono pedagogom, ich pedagogicznym refleksjom i pracy dydaktyczno-artystycznej, która odpowiadała na potrzeby i zmiany społeczne. W materiałach nie zabrakło także analiz poszczególnych programów nauczania, które na przestrzeni ponad stu lat, przechodziły kilka a nawet kilkanaście większych i mniejszych zmian i „udoskonaleń”. Czy zawsze przekształcenia wiązały się ze zmianami na lepsze? Takie pytania, służące refleksjom i przemyśleniom, autorzy materiałów pozostawiają studentom, dla których zebrane i podane informacje mają stanowić fundamenty do tworzenia i kształtowania autorskich i indywidualnych koncepcji.

Przejście przez proces tworzenia przedmiotu aż do *Muzyki* w dzisiejszym kształcie, daje możliwość zapoznania się z wprowadzaniem do realizacji poszczególnych form wychowania muzycznego. Zwrócenie uwagi i zainteresowanie: początkowo śpiewem, następnie słuchaniem muzyki, ruchem, grą na instrumentach, wreszcie improwizacją i tworzeniem muzyki, ze wszystkimi zaletami i niedomaganiami poszczególnych, dają obraz roli i znaczenia przedmiotu, nie tylko w zakresie rozwoju artystycznego, ale także a nawet przede wszystkim w ogólnym rozwoju psycho-ruchowym dziecka.

Cenne i warte docenienia są prezentowane w materiałach (obecnie trudno dostępne) piosenki, pieśni i opracowania, pochodzące z różnych, często zamierzonych czasów. Zamieszczone przykłady repertuarowe, często zapomniane lub nieznane, dla wielu nauczycieli mogą być materiałem do artystyczno-pedagogicznej pracy z dziećmi i młodzieżą lub inspiracją do własnych kompozycji lub opracowań. Często są to utwory znanych polskich kompozytorów i pedagogów-artistów, którzy znając rolę i znaczenie edukacji muzycznej, tworzyli dzieła dla najmłodszych.

W materiałach nie zabrakło także miejsca dla znanych i uznanych autorów z zakresu edukacji muzycznej na świecie. Drugi, obszerny obszar opisuje ukazuje sylwetki największych twórców koncepcji i systemów wychowania muzycznego: Emila Jaques-Dalcroze'a, Carla Orffa, Zoltana Kodaly'a i Batię Strauss. Każdy z wymienionych, większość swoich artystyczno-pedagogicznych działań poświęcił edukacji muzycznej. Ich doświadczenia, przemyślenia, wnioski, wreszcie programy i muzyczna twórczość, wyniosły edukację muzyczną na wyżyny. Rytmika według Dalcroze'a ukazała nieznane dotąd a jakże ważne dla rozwoju dziecka znaczenie ruchu, napięć mięśniowych i sygnałów własnego ciała. Ze względu na celowość i skuteczność, metoda znalazła wielu kontynuatorów. W naszym kraju propagatorką i kontynuatorką idei Dalcroze'a była Maria Wieman, dzięki której metodę poznało wielu polskich nauczycieli, wykorzystujących autorskie pomysły i rozwiązania ich twórcy. Improwizacja, tworzenie muzyki i instrumentarium autorstwa Orffa, to niezwykle inspirujący i ciekawy obszar dziecięcej działalności muzycznej. Przez niezwykle przemyślany i spójny, wynikający z obserwacji i doświadczeń program z repertuarem dla dzieci, zyskał on zainteresowanie i zastosowanie w wielu krajach Europy i świata. W Polsce, adaptację metody dokonała Urszula Smoczyńska (w niektórych publikacjach U. Smoczyńska-Nachtman), która w pozycji *Muzyka dla dzieci*, zawarła wszystkie elementy zaczerpnięte z koncepcji Orffa, a które są niezbędne dla prawidłowego muzycznego rozwoju dziecka. Zwrócenie się ku wokalnemu kształceniu

dzieci i młodzieży było priorytetem metody Zoltana Kodaly’ a. Jego nauka czytania nut głosem, realizacja konkretnego, metodycznie i artystycznie opracowanego repertuaru, wokalne muzykowanie zespołowe, stawiają koncepcję jako uniwersalną i konieczną do realizacji w procesie edukacji muzycznej. Zauważone i przedstawione w materiałach e-learningowe są pozycje podręcznikowe autorstwa Anny Walugi i Marii Czarneckiej – „Rozśpiewana szkoła” oraz Katarzyny Dadak-Kozickiej „Śpiewajże mi jako umiesz”, które prezentują metody Kodaly’ a w polskiej adaptacji z polskim repertuarem. Całość metodyczną dopełnia „aktywne słuchanie” według Batii Strauss – izraelskiej pedagog, która zwróciła się w swoich muzyczno-pedagogicznych działaniach ku dziełom muzycznym autorstwa wybitnych kompozytorów. Jej propozycja dotyczyła różnorodnych opracowań, wykorzystujących zarówno ruch, jak i mowę, śpiew oraz grę na instrumentach do rozumienia słuchanych utworów muzycznych. Przedstawione propozycje mają ułatwić dzieciom rozumienie literatury muzycznej a dzięki temu spowodować chęć obcowania z muzyką, jako duchową potrzebę dorosłego człowieka.

Wszystkie przedstawione w e-materiałach treści, skierowane do przyszłych pedagogów i animatorów muzyki, oprócz konkretnych wskazówek merytorycznych i metodycznych, mają służyć jako fundament do budowania indywidualnego, autorskiego modelu podejmowanych działań edukacyjnych. Zaproponowane rozwiązania metodyczne, wskazane i stosowane przez wybitnych pedagogów i twórców koncepcji pedagogicznych, wraz z wybranymi przykładami repertuarowymi, realizowanymi w cyklu studiów o kierunku pedagogicznym, są zbiorem niezbędnych wiadomości i działań, potrzebnych w procesie budowania i kreowania sylwetki nauczyciela.

Estymacja materiałów w zakresie przedmiotu *Metodyka i teoria edukacji muzycznej* pokazała, że przygotowane treści spełniają zadania przygotowania studenta do przyszłej pracy w zakresie:

1. merytorycznym – 100%
2. metodycznym – 80%
3. artystycznym/pedagogicznym – 50%

Praktyki metodyki i teorii edukacji muzycznej

Celem przedmiotu *Praktyki metodyki i teorii edukacji muzycznej* jest przede wszystkim przygotowanie studentów do pracy w zakresie prowadzenia koncertów – audycji muzycznych dla dzieci przedszkolnych i wczesnoszkolnych. Praktyki odbywają się w ramach koncertów dla dzieci z rodzicami i polegają na: początkowo obserwacji spotkań, a następnie udziału w audycjach, przygotowywania programu koncertu aż do prowadzenia poszczególnych części występu na scenie i koordynowania pracy z najmłodszymi słuchaczami.

Część teoretyczno-praktyczna materiałów, opracowana została w postaci prezentacji kilku wybranych, nagranych audycji dla dzieci, uzupełnionych analizą poszczególnych elementów, niezwykle istotnych w procesie przygotowywania studentów do pracy artystyczno-pedagogicznej z dziećmi. Autorzy materiałów zwrócili uwagę na niezbędne wiadomości i umiejętności, potrzebne do realizacji tego rodzaju działalności. W skład potrzebnych wiadomości wchodzi: wiedza z zakresu elementów dzieła muzycznego, historii muzyki, folkloru, instrumentów, form i gatunków muzycznych, znajomość literatury muzycznej dla dzieci: piosenek, utworów muzycznych i zabaw, natomiast umiejętności to: śpiew, gra na instrumentach z zestawu Orffa, ruch do muzyki, tańce, aranżowanie i opracowywanie utworów do realizacji ruchowej i instrumentalnej, tworzenie programu koncertu z uwzględnieniem aktywnych form muzycznych, opowiadanie o muzyce, prowadzenie dialogu z dziećmi, akompaniowanie na fortepianie, prowadzenie nauki piosenki, gry na instrumentach, tańca czy zabawy ruchowej. Pomocne przy realizacji tego rodzaju działalności mogą być też: znajomość kultury różnych części świata, ciekawostki z życia i twórczości kompozytorów, umiejętności plastyczne, dyrygenckie a także kreatywność i inne.

Koncerty dla dzieci, to jedna z form popularyzacji muzyki. Może ona przybierać różnorodne formy: prezentacji muzyki „na żywo” z komentarzem, przedstawienia muzycznego czy opowiadania o muzyce z wykorzystaniem aktywnych form działalności muzycznej. Przygotowane materiały e-learningowe stworzone zostały w oparciu o realizowane w Akademii Muzycznej w Bydgoszczy „Poranki Muzyczne dla dzieci z rodzicami”, które odbywają się raz w miesiącu w niedzielne przedpołudnie w Sali Koncertowej. Audycje tworzone są dla dzieci w wieku od 3 do 10 lat. Spotkania ułożone są w 9-cio częściowe cykle opatrzone wspólnym tematem przewodnim, np. „Muzyczna podróż po Europie”. Każdy koncert posiada swój tytuł i indywidualny przebieg, spójny z pozostałymi audycjami cyklu. Każde spotkanie rozpoczyna tzw. piosenka porankowa, uczona

i wykonywana przez wszystkich uczestników z akompaniamentem fortepianu. W czasie koncertu omawiane są zaplanowane treści muzyczne, ale istotą audycji jest wspólne muzykowanie: śpiew, gra na instrumentach, ruch przy muzyce oraz aktywne słuchanie i tworzenie muzyki.

W e-materiałach zawarto nagrania całych koncertów a także prezentację części spotkań, aby omówić najistotniejsze elementy składowe audycji. Przedstawiono tematykę spotkań oraz sposób budowania cykli i poszczególnych koncertów. W materiałach zwrócono uwagę na najistotniejsze elementy tego rodzaju spotkań z muzyką: prezentacja utworów „na żywo”, udział w koncertach solistów wokalistów, instrumentalistów i zespołów, których prezentacje zawsze opatrzone są komentarzem, aktywny udział małych melomanów, zmienianie form działalności muzycznej, Długoletnie doświadczenie w zakresie tworzenia i prowadzenia koncertów dla dzieci pokazało autorom, że twórcze podejście do dziecka daje wszystkim uczestnikom spotkań chęć i zapał do pracy. Ciągłe poszukiwania i zmiany tematyki, repertuaru, sposobów budowania poszczególnych audycji i wreszcie metod i sposobów pracy z dzieckiem, dają poczucie satysfakcji i ciągłego rozwoju. Każdy z uczestników zespołu budującego koncert, jak i zespołu odbiorców – melomanów, zawsze dodaje coś autorskiego, dzięki czemu nie ma zagrożenia popadnięcia w rutynę i nudę.

Przygotowane materiały w dużej części zapoznają przyszłych twórców i prelegentów audycji dla dzieci z metodami pracy i sposobami działań na scenie oraz w kontakcie z widownią. Na tym obszarze student zostaje wyposażony w niezbędną wiedzę i teoretyczne wskazówki do pracy artystyczno-pedagogicznej. Aby jednak wyczerpująco i kompletnie przygotować studentów do tworzenia i prowadzenia spotkań muzycznych dla dzieci, autorzy podkreślają konieczność samodzielnej pracy, a tym samym doświadczania sukcesów i porażek. Tylko zderzenie z konkretną sytuacją przynosi refleksje i ukazuje właściwe ale i niewłaściwe posunięcia artystyczno-pedagogiczne. Na tym obszarze niestety materiały nie mają szans powodzenia. Potrzebna jest bowiem interakcja i kontakt z „żywym” odbiorcą, aby zweryfikować i sprawdzić przygotowany i opracowany repertuar oraz skonstruowany przebieg audycji.

Podejmowany przez studenta trud, zarówno w zakresie wyboru tematyki spotkań, jak i tworzenia przebiegu koncertu ze wszystkimi propozycjami artystycznych prezentacji i pedagogiczno-artystycznych działań we współpracy z dziećmi, aby dać jednoznaczną odpowiedź jego jakości, musi zostać przepracowany z odbiorcą. Materiały e-learningowe niestety takiej możliwości nie dają.

Pozwalają jednak zaplanować i stworzyć przemyślany artystycznie, dydaktycznie i metodycznie konspekt koncertu.

Niezwykle cenne i potrzebne są natomiast materiały repertuarowe, jakie proponują i prezentują autorzy. Edukacja artystyczna (szkoły muzyczne) niestety nie wyposażają absolwentów w znajomość piosenek i utworów do realizacji z dziećmi. W takie działania i doświadczenia należy uposażyć przyszłego nauczyciela i animatora na studiach. Przedmiot *Praktyki metodyki i teorii edukacji muzycznej – Poranki Muzyczne dla dzieci*, są właśnie tym miejscem, gdzie student poznaje repertuar oraz sposoby i metody jego realizacji w zakresie różnych możliwości twórczych i odtwórczych dzieci. Oprócz konkretnych pozycji repertuarowych poznaje możliwości artystyczne dzieci na poszczególnych etapach rozwoju i wskazówki do pracy z takim repertuarem. Korzystając z teoretycznych, poznanych już treści (konceptje wychowania muzycznego) i obserwacji nagranych, konkretnych spotkań z dziećmi, może skonstruować zasady działania potrzebne w pracy z najmłodszymi.

Estymacja materiałów w zakresie przedmiotu *Praktyki metodyki i teorii edukacji muzycznej* pokazała, że przygotowane treści spełniają zadania przygotowania studenta do przyszłej pracy w zakresie:

1. merytorycznym – 100%
2. metodycznym – 80%
3. artystycznym/pedagogicznym – 60%

Dydaktyka

Przedmiot *Dydaktyka*, jest niezbędnym zbiorem wiadomości przed przystąpieniem do realizacji zagadnień szczegółowych, dotyczących procesu nauczania w szkolnictwie ogólnokształcącym i artystycznym. W trakcie jednego roku akademickiego, w wymiarze: jedna godzina w tygodniu, student powinien zapoznać się z następującymi zagadnieniami:

- definicja dydaktyki w ujęciu wybranych badaczy;
- cele wychowawcze, dydaktyczne i szczegółowe w procesie nauczania;
- standardy kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela (na podstawie Dziennika Ustaw RP);
- rola nauczyciela i jego relacji z uczniem;
- struktura i modele programu nauczania, podstawa programowa, autorskie programy kształcenia;
- metody i techniki samokształceniowe;
- podział i charakterystyka metod nauczania;
- formy organizacji kształcenia;
- nauka domowa uczniów;
- funkcje i podział środków dydaktycznych;
- rodzaje i skutki niepowodzeń w nauce szkolnej;
- formy sprawdzania wyników procesu nauczania i testy osiągnięć szkolnych;
- ocena w procesie kształcenia; wprowadzanie innowacji dydaktycznych;
- podmiotowość w edukacji, praca z uczniem zdolnym; zaburzenia uczenia, definicja opinii i orzeczenia;
- systemy nauczania wybranych dydaktyków: idee J. A. Komeńskiego i J. H. Pestalozziego, herbartowska dydaktyka tradycyjna, nurt nowego wychowania J. Deweya (szkoła progresywistyczna), system współczesny C. Freineta;
- idee pedagogiczne Janusza Korczaka i Jespera Juula;
- pedagogika R. Steinera, M. Montessori, Reggio-Emilia, metoda C. Mason, plan daltoński;
- techniki i metody uczenia się;

- idea „Porozumienia bez przemocy” jako narzędzia komunikacji w rzeczywistości szkolnej

Treści przedmiotu *Dydaktyka*, nie skupiają się tylko na zagadnieniach związanych z przygotowaniem do nauczania szeroko rozumianej Muzyki. Poruszane i omawiane tematy dotyczą procesu nauczania w rozumieniu ogólnym. Podane definicje mają wprowadzić przyszłego nauczyciela w obszar nauczania i wskazać istotę tematu. Student, absolwent różnego rodzaju szkół, podczas procesu nauczania w charakterze ucznia, z całą pewnością nie ma wiedzy, jak właściwie działać dydaktycznie, aby odnieść pedagogiczny sukces. Wiedza merytoryczna z zakresu danego przedmiotu, jest niezwykle potrzebna do realizacji konkretnego przedmiotu, jednak znajomość wymienionych wyżej zagadnień szczegółowych, z całą pewnością wzmocnią podejmowane zarówno przez nauczyciela, jak i przez ucznia, działania. Bez zapoznania się z teoretycznymi zagadnieniami z zakresu dydaktyki, nie uda się przygotować studenta do przyszłej pracy pedagogicznej. Znajomość, na tym etapie teoretyczna, stanowić ma fundament do realizacji treści szczegółowych z zakresu metodyk nauczania poszczególnych przedmiotów.

W trakcie realizacji przedmiotu, pojawiają się prezentacje różnych metod, technik, systemów i idei nauczania. Świadomość zmian w tym zakresie oraz znajomość poszczególnych, daje możliwość bardzo atrakcyjnego, ale również efektywnego działania z uczniami w szkole. Swoboda poruszania się i korzystania z urozmaiconych narzędzi z całą pewnością wzbogaci proces nauczania i uczenia się. Przedmioty artystyczne, z całą pewnością bardzo atrakcyjne w swojej istocie, podparte celowymi i zasadnymi metodami pracy, może też wspomóc trudną i odpowiedzialną sztukę kształtowania młodego człowieka.

Estymacja materiałów w zakresie przedmiotu *Dydaktyka* pokazała, że przygotowane treści spełniają zadania przygotowania studenta do przyszłej pracy w zakresie:

1. merytorycznym – 100%
2. metodycznym – 100%
3. artystycznym/pedagogicznym – 50%

Metodyka przedmiotu Muzyka (klasy I-III)

Metodyka przedmiotu Muzyka na poziomie klas I-III ogólnokształcącej szkoły podstawowej ma przygotować studenta – przyszłego nauczyciela do pracy z dziećmi w zakresie muzyki na poziomie wczesnoszkolnym. Zagadnienie pracy z małymi dziećmi, poruszane i przerabiane jest na różnych płaszczyznach. Bez względu na wiadomym jest, że wczesny okres właściwej pracy z dzieckiem, może przynieść znakomite rezultaty. Na czym jednak polega „właściwa” praca? Otóż w dobie ogromnej ilości bodźców i różnego rodzaju materiałów dydaktyczno-artystycznych, nie trudno wpaść w zastawioną pułapkę, której negatywne efekty dostrzeżone zostaną dopiero za jakiś czas. Doświadczenia autorytetów z zakresu pedagogiki i dydaktyki okres przedszkolny i wczesnoszkolny wskazują jako ten, w którym dziecko może najszybciej i najszerzej rozwinąć posiadane zadatki i zdolności. Czemu więc nie wykorzystujemy tego faktu i nie dajemy dzieciom możliwości i narzędzi aby takiego rozwoju doświadczyły? Składa się na to wiele elementów: brak świadomości rodziców i niestety nauczycieli, słabe przygotowanie merytoryczne nauczycieli w zakresie muzyki, brak właściwej weryfikacji rynku wydawniczego i inne.

Wieloletnia praca pedagogiczno-badawcza pokazuje, że rozwój dziecka w okresie 3-9 lat jest największy i najprężniejszy. Niestety w zakresie rozwoju muzycznego, czas ten jest bezpowrotnie zaprzepaszczone. Wtedy to bowiem powinniśmy jak najwięcej dać dzieciom możliwości właściwego kontaktu z muzyką poprzez: zabawy muzyczne, śpiew, ruch przy muzyce, grę na instrumentach, tworzenie i słuchanie muzyki. Teoria muzyki realizowana i wprowadzana dzieciom na tym etapie, może jedynie je do muzyki zniechęcić. Doświadczenia i badania pokazują, że w okresie przedszkolnym i wczesnoszkolnym dziecko potrzebuje zabawy, ruchu, spontanicznego ale twórczego działania pod opieką specjalisty. Dlaczego więc zbadane i opisane potrzeby nie są realizowane? Na taki stan rzeczy wpływ ma wiele elementów. Podstawowymi są: słabe i niewystarczające przygotowanie nauczycieli prowadzących przedmiot *Muzyka* na etapie przedszkola i edukacji wczesnoszkolnej oraz przekonanie, że muzyka i jej rola ma niewielki wpływ na rozwój dziecka. Otóż, nie. To właśnie w tym okresie obserwujemy największą chłonność i chęć poznawania świata, co z kolei właściwie poprowadzone, może wypracować niezwykle motywującą do długofalowego działania i zainteresowania. Warunkiem jest tu jednak profesjonalna na każdym obszarze praca nauczyciela.

Ten z pozoru nieważny przedmiot – *Muzyka*, ma jednak wielką siłę skutecznego i pożądanego działania, niezbędnego dla właściwego rozwoju psychoruchowego dziecka. Systematyczna i celowa praca na dookreślonych płaszczyznach, może doprowadzić do kompleksowego rozwoju dziecka. Aby taki rozwój mógł mieć miejsce, zajęcia muzyczne powinien prowadzić przygotowany merytorycznie, metodycznie i psychologicznie nauczyciel. Praca na wskazanych obszarach powinna być skierowana na dostarczanie dziecku pozytywnych doświadczeń, do których będzie chciało wracać. Znudzenie, niechęć oraz strach z pewnością takich mechanizmów nie wypracują.

Co zatem prowadzi do zbudowania pozytywnych odczuć oraz chęci poznawania i działania? Materiały e-learningowe, przygotowane przez doświadczonych pedagogicznie i metodycznie autorów wskazują właściwy i odpowiednio przygotowany repertuar do pracy z dzieckiem na etapie klas I-III ogólnokształcącej szkoły podstawowej. Głównym elementem, pojawiającym się na każdej lekcji *Muzyki* powinna być piosenka. O wartości i znaczeniu piosenki w edukacji muzycznej dziecka powstało wiele dysertacji i opracowań. Na rolę właściwego doboru repertuaru w procesie poznawania muzyki wskazują: Zygmunt Noskowski, Witold Lutosławski, Jerzy Wasowski i inni. Dlaczego prezentowany i wykonywany repertuar ma aż takie znaczenie? Otóż percepcja, możliwości wykonawcze i wrażliwość dziecka rozwijają się. Często dzieci chętne i gotowe do podejmowania wyzwań, nie znając podstaw i wagi podłoża metodyczno-psychologicznego właściwych działań edukacyjnych, hołdują modzie i trendom, również muzycznym. Chcą śpiewać i wykonywać to, co słyszą i co jest prezentowane w mediach. Nie zdają sobie sprawy, że materiał, który nie jest do stosowany treściowo i muzycznie do ich możliwości percepcyjno-wykonawczych, może w ich rozwoju wyrządzić więcej szkód niż przynieść pożytku. Dlatego tak wielka rola spoczywa na barkach nauczyciela, zadanie właściwego doboru, motywacji i przeprowadzenia metodyczno-artystycznego dziecka przez trudny ale niezwykle ważny i istotny w rozwoju proces.

Na rynku wydawniczym dostępne są ogromne ilości podręczników, śpiewników i pomocy dydaktycznych. Przygotowanie metodyczno-psychologiczne nauczyciela do pracy z dzieckiem na konkretnym etapie jego rozwoju, powinno dać podstawy i spowodować umiejętność podejmowania właściwych wyborów w zakresie doboru, opracowania i sposobu realizacji repertuaru na lekcjach *Muzyki*. Podkreślany dobór ma niezwykle istotne znaczenie zarówno w zakresie rozumienia, jak i możliwości wykonawczych dziecka. Kolejnym ważnym elementem jest umiejętność właściwego metodycznie wprowadzania i realizacji materiału oraz

świadomość korzystania z bogactwa aktywnych form działalności muzycznej. Każdej z pięciu form wychowania muzycznego, którymi są: śpiew, gra na instrumentach, ruch przy muzyce, tworzenie i słuchanie muzyki, poświęcają autorzy materiałów e-learningowych dużą uwagę. Formy te, opisane w zakresie ich roli i znaczenia oraz możliwości realizacji z dzieckiem, stanowią bogaty i wyczerpujący repertuar wykonawczy i twórczy do pracy w klasach I-III ogólnokształcącej szkoły podstawowej. W materiałach znajdują się opracowania konkretnych piosenek dla dzieci, przygotowanych i opracowanych w zakresie aktywności muzycznych. Każda wykorzystuje inne pomysły, formy i rozwiązania metodyczno-artystyczne. Wybrany repertuar dokładnie wskazuje moment, w którym nastąpić powinna praca z konkretną piosenką. Do możliwości dziecka dobrane są bowiem również formy i metody pracy.

Materiały e-learningowe oprócz prezentowanego i opisanego bogatego obszaru teoretyczno-metodycznego, wzbogacone są o propozycje do przygotowania przez studenta. W skład tych elementów wchodzi: akompaniamenty do piosenek, opracowania rytmów i melodii z wykorzystaniem ruchu i instrumentów, wreszcie utwory do opracowania w zakresie „aktywnego słuchania muzyki”. Liczne i precyzyjnie opisane przykłady z pewnością wskażą studentom kierunek pracy i zapoznają ich z możliwościami i sposobami pracy. Czy jednak pomysły i opracowanie przygotowane przez studentów oraz sposoby i metody ich pracy z dziećmi przyniosą oczekiwane rezultaty? Tego niestety nie dowiemy się bez sprawdzenia opracowań w pracy i działaniu z dziećmi.

Materiały wyposażają w niezbędną wiedzę i wskazówki oraz wskazują, obszary do kreatywnej i pomysłowej interpretacji, oczywiście bezwzględnie popartej merytorycznie i metodycznie. Przepracowanie podanych materiałów oraz realizacja wszystkich zaproponowanych zadań i ćwiczeń muzycznych i ogólnodaktycznych, z całą pewnością w znacznym stopniu przygotowują studenta, przyszłego nauczyciela do pracy pedagogicznej w zakresie przedmiotu *Muzyka*.

Estymacja materiałów w zakresie ***Metodyki przedmiotu Muzyka (kl. I-III)*** pokazała, że przygotowane treści spełniają zadania przygotowania studenta do przyszłej pracy w zakresie:

1. merytorycznym – 100%
2. metodycznym – 80%
3. artystycznym/pedagogicznym – 50%

Metodyka przedmiotu Kształcenie słuchu

Kształcenie słuchu jest przedmiotem realizowanym w szkolnictwie artystycznym. Jego przebieg rozłożony jest na cały czas trwania nauki szkolnej, a więc od klasy 1 do 8, a następnie przez cztery lata liceum. Ponieważ struktura szkolnictwa artystycznego obejmuje zarówno dzienny, jak i popołudniowy cykl kształcenia, przedmiot Kształcenie słuchu występuje we wszystkich rodzajach szkolnictwa oraz na wszystkich jego poziomach. W związku z zakresem przewidzianych na poszczególnych poziomach treści i realizowanych działalności muzycznych, przedmiot ten wykładany jest przez nauczycieli – absolwentów różnych wydziałów i kierunków uczelni artystycznych. W klasach I-III przedmiot realizowany jest przez nauczycieli – absolwentów kierunku *Rytmika*, w klasach IV-VI uczą go absolwenci kierunków o specjalności *Edukacja w szkolnictwie muzycznym*, *Kształcenie słuchu* w klasach VII, VIII i klasach licealnych prowadzą absolwenci kierunku *Teoria muzyki*. Opracowane materiały, przygotowujące przyszłych nauczycieli do realizacji Kształcenia słuchu, obejmują programowo klasy IV-VI artystycznego szkolnictwa podstawowego, klasy IV-VI szkół muzycznych I stopnia oraz klasy od 1 do 4 tzw. cyklu młodzieżowego, czyli cyklu nauczania przeznaczonego na 4 lata trwania.

Znaczenie i trudność zagadnień przeznaczonych do realizacji na przedmiocie *Kształcenie słuchu*, wymagają zarówno znakomitej znajomości treści, jak i zastosowania odpowiednich metod pracy podczas wprowadzania nowego materiału, oraz dla utrwalania i powtarzania wcześniej wprowadzonego. Ze względu na szeroki obszar umiejętności wynikających ze specyfiki przedmiotu, wszystkie realizowane treści powinny być przepracowywane zarówno w zakresie rozpoznawania słuchowego, jak i intonowania głosem oraz budowania i prawidłowego zapisywania na pięciolinii. Podstawa programowa podaje zagadnienia przeznaczone do realizacji, bez uszczegółowienia w jakiej kolejności i w jakiej formie powinny się pojawiać na lekcji. Przygotowanie nauczyciela do prowadzenia lekcji *Kształcenia słuchu* powinno więc być maksymalnie szerokie i kompleksowe.

Przygotowane materiały zapoznają w kilku początkowych punktach z celami i założeniami lekcji *Kształcenia słuchu*. Uczeń, zgodnie z wytycznymi Centrum Edukacji Artystycznej, powinien być zapoznany ze wszystkimi treściami oraz umieć korzystać z wiadomości i umiejętności realizowanych na lekcji. W dalszej części podane są zagadnienia, które w przeciągu 3 lat uczeń powinien przyswoić i utrwalić. Należą do nich: interwały, trójdźwięki durowe i molowe z przewrotami, trójdźwięki zwiększone i zmniejszone, gamy durowe i molowe

w odmianach do 3 znaków przykluczowych, triady harmoniczne, grupowanie wartości rytmicznych, dominanta septymowa w przewrotach z rozwiązaniami. Wszystkie treści powinny być zrealizowane w zakresie słuchowego rozpoznawania, śpiewu i zapisu.

Aby w każdym ze wskazanych obszarów przyszły nauczyciel był dobrze przygotowany, po zapoznaniu się z celami nauczania i podstawą programową przedmiotu, powinien przemyśleć się do konstrukcji programu nauczania. Umiejętność ta jest niezbędna do świadomego i zasadnego budowania procesu nauczania. Realizowane na *Kształceniu słuchu* zagadnienia, niezwykle silnie łączą się z sobą, dlatego do prawidłowego przebiegu nauczania, potrzebny jest przemyślany i celowo ułożony ciąg przyczynowo-skutkowy, z propozycjami tematów i celów lekcji. Tak przygotowany 3-letni program nauczania *Kształcenia słuchu*, wymaga też propozycji repertuarowych i metodycznych, zasadnych i skutecznych w realizacji. Autorzy materiałów przygotowali dużą ilość zadań do wykonania przez studentów, które to zadania mają przypomnieć przyszłym nauczycielom zakres wiadomości w obszarze merytorycznym i praktycznego zastosowania w zadaniach. Aby sprowokować studentów do umiejętności praktycznego i twórczego przygotowywania lekcji *Kształcenia słuchu*, oprócz wykonywania zadań zaproponowanych przez autorów, pojawiają się również zagadnienia, do których propozycje zadań mają stworzyć przyszli nauczyciele. Zadania te, na dany, wskazany temat mają dotyczyć wszystkich wskazanych obszarów: słuchowego, głosowego i teoretycznego. Umiejętność samodzielnego konstruowania ciekawych zadań, z pewnością wyzwoli w studentach swobodę poruszania się w obszarze realizowanych treści oraz ukaże poruszane problemy w różnych ujęciach. Z pozoru oczywiste zagadnienie może okazać się trudne opracowania we wszystkich koniecznych do realizacji formach: słuchowej, głosowej i teoretycznej. Każdy ze wskazanych obszarów ukazuje problem w innym kontekście i pozwala zrozumieć go, powiązać i odnieść do pokrewnych treści.

Tworzenie ciekawych i urozmaiconych zadań nie wyczerpuje jednak zakresu przygotowań studentów do pracy pedagogicznej. Dużym wyzwaniem jest także wyposażenie przyszłych nauczycieli w umiejętności metodyczne. W tym obszarze e-materiały niestety sprawdzają się w niewielkim stopniu. Tutaj bezwzględnie potrzebne okazuje się być praktyczne działanie w klasie lub chociaż przeprowadzanie przygotowanych materiałów z grupą rówieśników-studentów. Niedomaganie materiałów zdalnych w tym zakresie może częściowo zastąpić pisanie konspektów „z dialogiem”. Taka forma konspektu, w której student musi zaplanować i zapisać realizację lekcji na zasadzie rozmowy: nauczyciel – uczeń,

sprecyzować pytania i przewidzieć udzielane odpowiedzi, z pewnością stworzy obraz przygotowanej lekcji. Często błędy nauczycieli tkwią w stawianiu złych bądź niewłaściwie zadanych pytań. Tworzenie przebiegu lekcji w formie dialogu z uczniami ułatwi tworzenie ciągu myślowo-praktycznego, ułożonego według zasad konstruowania lekcji.

Na czym polega taka konstrukcja? Otóż w procesie nauczania przedmiotów rozróżniamy 3 rodzaje lekcji: wprowadzającą, utrwalającą i powtórzeniową. Celem lekcji wprowadzającej jest zapoznanie z konkretnym zagadnieniem i przedstawienie problemu w formie słuchowej, głosowej i pisemnej. Lekcja utrwalająca powinna na poziomie podstawowym i rozszerzonym dać możliwość wyczerpującej realizacji poszczególnych zagadnień, natomiast lekcja powtórzeniowa, inaczej nazywana sprawdzającą, powinna pokazać stopień przyswojenia treści. Proces wprowadzania, utrwalania i sprawdzania poszczególnych zagadnień, odbywa się w systemie klasowo-szkolnym trochę bardziej ogólnie. Otóż na jednej lekcji wprowadzamy i utrwalamy materiał, natomiast na kolejnej powtarzamy a następnie wprowadzamy i utrwalamy kolejny problem. W takiej logicznej spirali, w której jedno zagadnienie wynika z drugiego, powinien zostać przeprowadzony cały cykl kształcenia w zakresie każdego przedmiotu.

Poszczególne lekcje, realizujące dane zagadnienia, powinny również przebiegać według logicznego schematu. Każda jednostka to celowo i zasadnie metodycznie zbudowany ciąg teoretyczno-praktyczny ułożony według planu: przypomnienie i utrwalenie zrealizowanego już materiału, przygotowującego jednocześnie do wprowadzenia nowego zagadnienia, działania wykorzystujące nowe zagadnienie, nazwanie i zdefiniowanie nowych treści, utrwalanie i praca na nowo wprowadzonym materiale. Przedmiot *Kształcenie słuchu* ma możliwie najlepiej wykształcić słuch przyszłego muzyka ale też zapoznać z często trudnymi umiejętnościami. Trudności wynikają tutaj z indywidualnych predyspozycji i zdolności ale też a może przede wszystkim ze sposobu pracy, stosowanych metod i podejścia nauczyciela. Zadaniem przygotowanych materiałów e-learningowych jest zapoznanie przyszłych nauczycieli z treściami realizowanymi w zakresie przedmiotu oraz wskazanie sposobów pracy z uczniami. Duży fragment materiałów poświęconych jest prezentacjom różnorodnych zadań, wykorzystujących wskazane wcześniej formy aktywności i działania muzycznego. Autorzy przygotowali również zadania do wykonania przez studentów, które mają zarówno dokształcić ich w zakresie realizowanych na przedmiocie szkolnym treści ale też poprzez realizację zadań dać przyczynek do przemyśleń i refleksji nad celowością i zasadnością konkretnych zadań, ich formy i atrakcyjności dla uczniów. W e-

materiałach podane są konkretne obszary do realizacji przez studentów. Dotyczą one konstruowania tematów lekcji, zapisywania celów poznawczych, kształcących i wychowawczych do poszczególnych tematów, budowania zadań, przeznaczonych do rozpoznawania, śpiewania, budowania i zapisywania oraz zadań wykorzystujących kilka umiejętności, wreszcie tworzenie fragmentów i całych konseptów lekcji. Studenci, zazwyczaj absolwenci szkół muzycznych oraz słuchacze i obserwatorzy praktyk pedagogicznych, mają już własne doświadczenia a bywa, że dzięki pracy umuzykalniającej z dziećmi, własne refleksje i przemyślenia, które również pomagają w realizacji zaproponowanych zadań. Doświadczenia autorów materiałów dotyczące realizacji szkolnej omawianego przedmiotu dowodzą, że powodzenie i efekty w nauczaniu, które przekładają się na umiejętności uczniów, zależą w dużej mierze od kreatywności oraz świadomości pedagogicznej nauczyciela. Swoboda w diagnozowaniu problemów w zakresie poszczególnych działań oraz umiejętność tworzenia ćwiczeń i zadań mogących te problemy zniwelować, jest z całą pewnością możliwa do osiągnięcia poprzez bogate doświadczenia oparte na budowaniu narzędzi dydaktycznych do wykorzystania w przyszłej pracy. Niezbędna w pracy przyszłego nauczyciela przedmiotu jest też znajomość bogatego repertuaru wokalnego i instrumentalnego, który może być pomocny i inspirujący do tworzenia własnego warsztatu pracy. W e-materiałach pojawiają się więc liczne przykłady zaczerpnięte z podręczników, przewodników metodycznych i śpiewników, które wyposażą absolwenta w narzędzia konieczne do prowadzenia atrakcyjnych i ciekawych a przede wszystkim poprawnych merytorycznie i metodycznie zajęć.

Estymacja materiałów w zakresie *Metodyki przedmiotu Kształcenie słuchu* pokazała, że przygotowane treści spełniają zadania przygotowania studenta do przyszłej pracy w zakresie:

1. merytorycznym – 80%
2. metodycznym – 80%
3. artystycznym/pedagogicznym – 60%

Metodyka przedmiotu Audycje muzyczne

Przedmiot *Audycje muzyczne* należy w szkolnictwie artystycznym do przedmiotów z bloku teoretycznego, które mają wyposażyć ucznia przede wszystkim w elementarną wiedzę z zakresu: instrumentów muzycznych, zespołów wykonawczych, elementów dzieła muzycznego, budowy utworów, form muzycznych, folkloru oraz historii muzyki, kompozytorów i ich twórczości. Specyfika treści przedmiotu wskazuje na słuchanie, jako podstawową formę aktywną wspierającą podawanie i poznawanie zagadnień wymienionych zagadnień. Niezaprzecalnie istotne jest więc pokazanie studentowi – przyszłemu nauczycielowi, bogatej listy przykładów z literatury muzycznej, która z całą pewnością uatrakcyjni, w dużej mierze, zajęcia teoretyczne.

Przygotowanie nauczyciela do realizacji przedmiotu *Audycje muzyczne* wymaga więc: zapoznania studenta z szeroką literaturą muzyczną, sposobami omawiania tej literatury, potrzebą i umiejętnością wprowadzanie innych form aktywnych, wskazania możliwości korelacji omawianych zagadnień ze sposobami ich aktywnej realizacji, wskazania obszarów integracji międzyprzedmiotowej, tworzenia konspektów, umiejętności zastosowania form zabawy: puzzle, memory, kahoot, krzyżówki, wykreślanki, rebusy.

Umiejętnością, niezbędną do prowadzenia w szkole przedmiotu *Audycje muzyczne* jest przede wszystkim celowe i zasadne rozłożenie treści podstawy programowej na czas jego realizacji. Wskazówkami do właściwego ułożenia treści są: zwrócenie uwagi na przedział wiekowy uczniów i dopasowanie treści do możliwości rozwojowych uczniów, sporządzenie cyklu tematycznego, wspieranego istniejącymi okolicznościami: umiejętnością gry na poszczególnych instrumentach uczniów w danej klasie, możliwością uczestnictwa w koncertach i przedstawieniach, działalnością w środowisku zespołów muzycznych, itp. Dobór treści i sposób łączenia zagadnień w zasadną całość, jest z pewnością podyktowana pomysłowością i kreatywnością nauczyciela. Znajomość repertuaru, treści i narzędzi, za pomocą których realizować można przewidziane zagadnienia, są niezbędnymi składowymi do wypracowania umiejętności właściwej pracy na lekcji. Aby nabrać swobody w działaniach dydaktyczno-pedagogicznych, niezbędne jest doświadczenie, które jednak poprzedzone być powinno przepracowaniem wskazanych składowych, bez których nie można rozpocząć pracy w szkole. W te poprzedzające pracę nauczyciela umiejętności, wyposażają przygotowane materiały.

W poszczególnych częściach materiałów, prezentowane są treści do realizacji przedmiotu, podane w podstawie programowej. Student po zapoznaniu się z działami przeznaczonymi do wprowadzenia na lekcjach *Audycji muzycznych*, otrzymuje zadania: doprecyzowania szczegółowych zagadnień wchodzących w skład większych obszarów tematycznych, stworzenie i podanie ciekawych tematów lekcji w ramach poszczególnych obszarów, zaproponowanie literatury do słuchania i jej realizacji z wykorzystaniem aktywnych form.

Niezwykle ważne w realizacji *Audycji muzycznych* jest wspomniana umiejętność łączenia poszczególnych zagadnień w muzyczną całość, ale też korelacja przedmiotu z *Kształceniem słuchu* i innymi przedmiotami, tworzącymi program nauczania szkół muzycznych: instrumentem głównym, chórem i orkiestrą. Treści stanowiące podstawę programową do nauczania przedmiotu *Audycje muzyczne* są zagadnieniami realizowanymi na każdym wymienionym przedmiocie. Wszystko, o czym traktują lekcje *Audycji muzycznych*, praktycznie wykonywane jest na innych zajęciach. Wspieranie teorii praktyką z pewnością przyniesie dobre efekty zarówno dla uczniów, jak i dla nauczycieli. Prezentacja „na żywo” omawianych instrumentów oraz zademonstrowanie sposobów gry na danym instrumencie i jego brzmienie, z pewnością wywrze na słuchaczach dużo silniejsze wrażenie. Stworzenie z uczniami ronda lub wariacji na podany, znany z literatury temat lub motyw zaczerpnięty ze znanej piosenki, na pewno zapadnie uczniom w pamięci na długo ale również z dużą skutecznością utrwali istotę wymienionych form muzycznych i obnaży na czym polega praca twórcy – kompozytora. Samodzielne opracowywanie i aranżowanie utworów ze zwróceniem uwagi na elementy dzieła muzycznego, dogłębnie wprowadzą uczniów w realizowane zagadnienia. Prezentacja strojów ludowych, tańców i utworów stylizowanych „na żywo”, śpiew różnorodnych pieśni ludowych, tworzenie akompaniamentów instrumentalnych do realizowanych melodii oraz wykonywanie prostych kroków i figur do poszczególnych tańców, utrwali znajomość omawianych tańców: metrum, charakter, tonację, a także spowoduje lepszą znajomość folkloru. To tylko niektóre realizowane i sprawdzone pomysły na korelację i łączenie zagadnień oraz integrację międzyprzedmiotową.

Tego typu propozycje i rozwiązania prezentowane są w przygotowanych materiałach. Autorzy wskazują też miejsca i obszary do tworzenia zadań, wykorzystujących działania, ukazujące omawiane zagadnienia w różnych perspektywach. Niezwykle ważne w procesie przygotowywania do nauczania jest umiejętność tworzenia konspektów zajęć. Planowaniu i konstruowaniu lekcji powinna towarzyszyć chęć pokazania danego zagadnienia w oryginalny i atrakcyjny

sposób. Bardzo pomocne jest wypracowanie zasady, wprowadzania nowego materiału w kontraście, bądź podobieństwie do już przepracowanych treści. Takie prezentowanie materiału jest prowokacją do samodzielnego precyzowania opinii i uogólnień na dany temat. Hołdowanie takiej zasadzie, wymaga od nauczyciela ciągłych poszukiwań, wyobraźni i umiejętności wykorzystywania wcześniej zdobytych doświadczeń i tworzenia nowych pomysłów nawet na już wcześniej wykorzystywanym repertuarze. Takie podejście gwarantuje uniknięcia nudy i rutyny a powoduje atrakcyjność i świeżość edukacyjną.

W odniesieniu do ciekawych form realizowanych w przekazywaniu, utrwalaniu i podsumowywania zdobytych wiadomości, godne uwagi są nowatorskie pomysły wykorzystujące zabawę i nowe technologie. W omawianych materiałach pojawiają się prezentacje dotyczące zabaw i gier muzycznych. Sprawdzają się tutaj: puzzle, np. prawidłowe składanie zapisu nutowego lub przebiegu rytmicznego; memory, np. szukanie i odnajdywanie par instrumentów z poszczególnych grup, kompozytorów z konkretnych epok, haseł i pojęć z elementów dzieła muzycznego, imion i nazwisk kompozytorów; kahoot – z wykorzystaniem telefonów komórkowych; krzyżówki tworzone zarówno przez nauczycieli, jak i uczniów podsumowujące omówiony dział czy epokę; wykreślanek – dotyczącą konkretnych określeń, nazwisk czy tytułów.

Kreatywność i pomysłowość powinna wynikać z dużej merytorycznej wiedzy dotyczącej *Audycji muzycznych*, ale też z bogatego zasobu narzędzi, sposobów i metod pracy z uczniami. W tego typu pomysły wyposażają przygotowane materiały. Rzetelna praca oparta o zawarte w materiałach wskazówki i zadania z pewnością wyposaży przyszłych nauczycieli w niezbędny a nawet bogaty bagaż dydaktycznych narzędzi, potrzebnych w pracy szkolnej.

Estymacja materiałów w zakresie *Metodyki przedmiotu Audycje muzyczne* pokazała, że przygotowane treści spełniają zadania przygotowania studenta do przyszłej pracy w zakresie:

1. merytorycznym – 90%
2. metodycznym – 90%
3. artystycznym/pedagogicznym – 70%

Współczesne techniki kompozytorskie

Materiały e-learningowe w zakresie zajęć ***Współczesne Techniki Kompozytorskie*** dotyczą szeregu zagadnień związanych z wybranymi procedurami pre-kompozycyjnymi warsztatu kompozytorskiego.

Znajdziemy w nich charakterystykę tworzywa dźwiękowego, jego nowej organizacji technicznej, elementy transcendentalizmu muzycznego itd. Poruszane zagadnienia obejmują więc bogate spektrum współczesnych technik kompozytorskich. Podstawą tych technik stały się przemiany w muzyce XX wieku (od przełomu systemu dur-moll, poprzez system pantonalny, układy organizacji serialnej i inne). Jak się wydaje, wobec złożoności problematyki warsztatu kompozytorskiego po upadku systemu dur-moll w pracy ze studentami powinno się poświęcać więcej uwagi wybranym kompozycjom i ich twórcom - tym, którzy w znaczący sposób wpłynęli na pokolenia wielu kompozytorów, stworzyli trwałe podstawy pod nowe myślenie techniczne i estetyczne. Dlatego prezentowane materiały e-learningowe mogą stanowić jedynie uzupełnienie wybranych zagadnień.

Działania związane z realizacją przedmiotu bezwzględnie oscylują wokół poznania poszczególnych technik, ale też ich praktycznej realizacji. Bardzo istotne są tutaj pomysły twórcze, które jednak powinny być konsultowane, omawiane i weryfikowane z kompozytorem. O ile wiedza i prezentowane przykłady w zakresie poszczególnych technik mogą być wyczerpująco przedstawione w formie e-materiałów, tak z całą pewnością praktyczna część przedmiotu musi zawierać możliwość argumentacji i dyskusji na temat skomponowanych dzieł.

Estymacja materiałów w zakresie ***Współczesnych technik kompozytorskich*** pokazała, że przygotowane treści spełniają zadania przygotowania studenta do przyszłej pracy w zakresie:

1. merytorycznym – 90%
2. metodycznym – 70%
3. artystycznym/pedagogicznym – 80%

Metodyka przedmiotu Muzyka w liceum

Muzyka jest przedmiotem, który w ostatnich latach XX wieku, został wycofany z ponadpodstawowego szkolnictwa ogólnokształcącego. Wcześniejsze programy nauczania przewidywały realizację omawianego przedmiotu przez cały okres nauki w szkolnictwie ogólnokształcącym: 8 lat szkoły podstawowej i 4 (lub 3) lata szkoły ponadpodstawowej. Ówczesny rozkład materiału uwzględniał możliwość realizacji na poszczególnych poziomach edukacji odpowiednich treści i aktywnych form wychowania muzycznego.

Obecnie zadaniem przedmiotu *Muzyka* w szkołach ponadpodstawowych, czyli w liceum ogólnokształcącym lub w technikum, jest poszerzenie kompetencji uczniów w zakresie szeroko pojętych wiadomości i umiejętności muzycznych. Szczególnie istotne na tym etapie kształcenia są zagadnienia związane ze współczesną kulturą muzyczną w kształtowaniu i formowaniu świadomego jej uczestnika. Rolą przedmiotu jest też rozwijanie wrażliwości estetycznej i umiejętności formułowania samodzielnych sądów, opinii i ocen w oparciu o własne kryteria artystyczno-muzyczne. Przedmiot uzupełnia zarówno kształcenie humanistyczne, społeczne, medialne, jak i artystyczne. Treści kształcenia są skorelowane z zagadnieniami poruszonymi na wielu przedmiotach szkolnych. Wprowadzanie w obszar kultury muzycznej, jej teorii i praktyki, powinno odbywać się poprzez kontakt z dziełami muzycznymi, twórcami oraz instytucjami zajmującymi się jej upowszechnianiem i promowaniem. Muzyka jest także ważnym elementem całościowego wychowania: kształtowania postaw i tworzenia kompetencji społecznych, wprowadza w zagadnienia wiążące się z ochroną dóbr kultury i własności intelektualnej, wdraża do szacunku dla narodowego i ogólnoludzkiego dziedzictwa kulturowego.

Celami ogólnymi przedmiotu są: doskonalenie umiejętności praktykowania w zespole muzycznym, rozwijanie predylekcji i zamiłowań muzycznych młodzieży oraz poznawanie różnych stylów i gatunków muzycznych poprzez działania praktyczne; poznanie muzyki w wymiarze multimedialnym oraz twórcze wykorzystywanie współczesnych narzędzi komunikacji dźwiękowej, wizualnej i audiowizualnej; kształtowanie umiejętności korzystania ze współczesnych narzędzi komunikacji dźwiękowej, wizualnej i audiowizualnej oraz technologii informacyjnej do realizacji własnych projektów muzycznych; wprowadzenie w obszar działań instytucji zajmujących się upowszechnianiem kultury muzycznej; rozbudzanie zainteresowania życiem kulturalnym i muzycznym szkoły, miejscowości i regionu, poczynając od aktywności własnej ucznia; przybliżenie

działalności artystyczno-muzycznej i kulturalnej środowiska, w którym uczeń funkcjonuje, dające możliwości współtworzenia i korzystania z jego dorobku;

Zadaniem przygotowanych materiałów jest wskazanie studentom wymienionych treści nauczania oraz inspiracja do podejmowania w szkole ponadpodstawowej działań artystycznych w obszarach ekspresji muzycznej, aktywizacji uczniów, kształtowania właściwych postaw.

Autorzy e-materiałów wyraźnie zwracają uwagę przyszłym nauczycielom na: wykorzystanie w praktyce wykonawczej wiedzy uzyskanej przez uczniów na poprzednich etapach edukacyjnych; potrzeby podejmowania przez uczniów różnorodnej aktywności muzycznej w kontekście własnych doświadczeń, doskonalenia własnego warsztatu muzycznego i autoekspresji poprzez muzykowanie (śpiew, gra na instrumentach, taniec, tworzenie); korzystania z doświadczeń muzyków, animatorów kultury i reprezentantów różnorodnych instytucji muzycznych; egzekwowanie od uczniów wypowiedzi artystycznych na temat wybranych gatunków i stylów muzycznych, poprzez realizację potencjału muzycznego w różnych projektach artystycznych.

Niezwykle ważne na tym etapie kształcenia jest również modelowanie postaw młodzieży. Autorzy przygotowanych materiałów zwracają uwagę na ten bardzo istotny obszar wychowania młodzieży, który proponują rozwijać poprzez podane w zadaniach działania: angażowanie uczniów do realizacji zadań zespołowych i projektowych oraz zwracanie uwagi na dbałość, staranność i kulturę wykonawczą.

W obecnych czasach dla młodzieży wkraczającej w dorosłe i niedługo zawodowe życie, ważne są szybko zmieniające się nowinki techniczne. Nauczyciel *Muzyki* powinien więc w miarę możliwości zwrócić swoją i uczniów uwagę na multimedia oraz twórcze wykorzystywanie współczesnych narzędzi komunikacji dźwiękowej, wizualnej i audiowizualnej w różnych dziedzinach życia. Poznawanie istotnych narzędzi technicznych powinno odbywać się poprzez ich samodzielne lub grupowe używanie i zastosowanie do tworzenia wypowiedzi muzycznych.

Niezwykle ważne jest także wprowadzenie młodych ludzi w obszar działań instytucji zajmujących się upowszechnianiem kultury muzycznej i organizowanie udziału uczniów w koncertach, przedstawieniach operowych czy wystawach. Lekcje muzyki powinny również dawać przestrzeń do formułowania samodzielnych sądów na temat koncertów, recitali, przedstawień i innych wydarzeń

artystycznych oraz tworzenia i organizowania projektów muzycznych, np. prezentacja muzyczna, audycja muzyczna, uroczystość szkolna, koncert, poprzedzonych odpowiednim przygotowaniem merytorycznym: wprowadzeniem do tematu, planowaniem, reklamą: plakat, ulotka, zaproszenie, anonsy na portalach społecznościowych i wreszcie organizacją.

W realizacji poszczególnych zajęć przygotowawczych, zwrócona jest uwaga przyszłego nauczyciela na cel i zadania przedmiotu *Muzyka* w szkolnictwie ponadpodstawowym. Wszelkie działania z młodzieżą powinny zawierać aspekt poznawczy, kształcący i wychowawczy. Poprzez zaplanowaną aktywność i udział w życiu muzycznym, kultura i sztuka muzyczna docierają do emocjonalnej sfery osobowości adolescenta i znacząco wpływają na rozwój jego wiedzy, intelektu, wyobraźni i kreatywności. Ponieważ muzyka w szkołach ponadpodstawowych nauczana jest w wymiarze 1 godziny tygodniowo przez rok (kl. I) w cyklu kształcenia, istotna jest optymalizacja właściwego podejścia nauczycieli do realizacji treści, zrównoważonych aktywnościami ucznia z podkreśleniem działań praktycznych na bazie projektów. Należy zwrócić uwagę przyszłych nauczycieli na umożliwienie uczniom w samodzielny sposób dochodzić do wiedzy a tym samym kształtować odpowiednie postawy u młodego człowieka poszukującego swojej tożsamości artystycznej.

Ideą założeń podstawy programowej *Muzyki* w szkołach ponadpodstawowych jest wskazanie młodzieży wartości płynących z kontaktu z szeroko pojętą kulturą muzyczną oraz usamodzielnienie w zdobywaniu wiedzy o języku muzyki, twórcach i tworzywie muzycznym oraz instytucjach kultury. Wszystko to pozwala uczniowi na świadome uczestniczenie w życiu kulturalnym o zasięgu lokalnym i globalnym. Zarazem muzyka, ze względu na jej interdyscyplinarny charakter, przenika obszary większości rodzajów sztuki, tworząc pomost ułatwiający jej zrozumienie i wykraczający poza jej formalne ramy.

Zajęcia muzyczne cechować powinna różnorodność stosowanych metod. Wśród sposobów wprowadzających nowy materiał i praktykujących jego przyswajanie zalecane są metody aktywizujące i projektowe ukierunkowane na zespołowe, grupowe i indywidualne działania uczniów.

Kontrolę i ocenę należy planować ściśle w związku z przygotowaniem i realizacją różnorodnych projektów edukacyjnych, w dialogu z zespołem uczniowskim, biorąc pod uwagę wkład pracy i zaangażowanie jego uczestników.

Nauczyciele muzyki mają obowiązek dostosowywania wymagań edukacyjnych do indywidualnych potrzeb, możliwości i predylekcji uczniów. Dotyczy to również uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Młodych ludzi, którzy przejawiają szczególne zamiłowania muzyczne, należy wspierać w rozwoju, zachęcając do udziału w różnego rodzaju aktywnościach pozalekcyjnych i pozaszkolnych, np. zespołach muzycznych, występach solowych, happeningach, przeglądach, koncertach charytatywnych, konkursach, olimpiadach artystycznych. Nauczyciele powinni zwracać uwagę uczniów na ochronę własności intelektualnej i nie dopuszczać do tworzenia plagiatów.

Estymacja materiałów w zakresie *Metodyki przedmiotu Muzyka w liceum* pokazała, że przygotowane treści spełniają zadania przygotowania studenta do przyszłej pracy w zakresie:

1. merytorycznym – 80%
2. metodycznym – 90%
3. artystycznym/pedagogicznym – 70%

Biblioteka

Przed przystąpieniem do tworzenia zajęć e-learningowych, przygotowano i nagrano bogatą bibliotekę, składającą się z nagrań video i audio. Autorzy materiałów uznali, że zajęcia muzyczne, powinny być nasycone muzyką. Nie można poprowadzić większości zajęć bez realizacji działań muzycznych. W zależności od specyfiki zajęć, uzależnione jest wykorzystanie odpowiedniego zakresu przygotowanych nagrań, w skład których wchodzi: piosenki dla dzieci z akompaniamentem, akompaniamenty bez linii melodycznej, zabawy muzyczne dla dzieci z wykorzystaniem ruchu, gry na instrumentach, gestodźwięków, fragmenty i pełne spotkania muzyczne dla dzieci i z dziećmi – audycje, koncerty muzyczne dla dzieci, utwory instrumentalne do wykorzystania z udziałem instrumentów perkusyjnych, utwory do słuchania, proces pracy z dziećmi – np. proces nauczania piosenki oraz lekcja przedmiotu: *Audycje muzyczne*.

Wszystkie przygotowane nagrania mają być przykładem i wzorem dla przygotowujących się do pracy artystycznej i pedagogicznej studentów. Dzięki materiałom przyszli artyści i nauczyciele poznają zadania i sposób pracy artystycznej i pedagogicznej, budują repertuar do wykorzystania zarówno w działaniach indywidualnych, jak i zbiorowych. Zakres opracowanych przedmiotów, bezwzględnie wymagał zebrania i opracowania biblioteki muzycznej, niezbędnej do podejmowania podanych zadań. Aby móc pracować w zakresie przedmiotów muzycznych, należy posiadać umiejętności potrzebne do wykonywania utworów muzycznych. Wymagana jest umiejętność śpiewu, gry na instrumencie, ruchu przy muzyce ale także tworzenia muzyki i opracowywania słuchanego repertuaru. Każdy student podczas edukacji muzycznej wyposażony zostaje w potrzebny do pracy repertuar muzyczny. Podczas studiów muzycznych, szczególnie na kierunkach pedagogicznych, repertuar ten musi zostać poddany analizie, najlepiej poprzedzonej realizacją praktyczną, czyli działaniami niezbędnymi w przyszłej pracy pedagogicznej, w procesie edukacji artystycznej.

Konkluzja:

Z uwagi na specyfikę Uczelni i wykładane w Akademii Muzycznej przedmioty, nie jest możliwe całkowite kształcenie studentów w formie zajęć: e-learningowych. Przygotowane w formie e-learning przedmioty, w przeważającej większości nastawione na aktywność i działanie wykonawcze, nie dają możliwości wyczerpującego przygotowania przyszłych artystów i nauczycieli, bez interakcji i weryfikacji postępów studenta.

Każdy z opracowanych przedmiotów poddano analizie na trzech obszarach: merytorycznym, metodycznym i artystycznym/pedagogicznym. Badania dowiodły, iż wyczerpująco materiały sprawdzają się jedynie w zakresie merytorycznym, jednak w zakresie metodycznym i artystycznym lub pedagogicznym, zauważalny jest brak odpowiednich narzędzi do realizacji istoty wybranych obszarów.